

تحلیل وضعیت افغانستان از دیدگاه جنسیت

سپتامبر 2022

معرفی

طالبان در جریان یک سال پس از گرفتن قدرت، بصورت سیستماتیک اقدامات سختگیرانه ای را اتخاذ کرده اند که حقوق بشری اساسی زنان از جمله حق گشت و گذار، دسترسی به آموزش و اشتغال، و آزادی بیان و اظهار نظر را محدود می سازد. تا امروز، تمرکز طالبان بر کنترل زندگی زنان در واقع به عنوان یکی از "برجسته ترین جنبه های حکومت فعلی" خوانده شده است. همزمان با بحران انسانی وخیم، فروپاشی اقتصادی، و حوادث ناشی از تغییرات اقلیمی، در کل دسترسی زنان به غذا، مراقبت های صحتی، کار و آموزش، نسبت به یک سال گذشته بطور چشم گیری کاهش یافته است، بدون اینکه هیچ نشانه ای مبنی بر تغییر وضعیت در آینده ی نزدیک وجود داشته باشد.

در ماه جون، کمیته تحریم های 1988 شورای امنیت، وزیر معین وزارت معارف طالبان را به دلیل بسته ماندن مکاتب متوسطه دختران از لیست معافیت ممنوعیت سفر حذف کرد. در ماه اگست، معافیت ها از ممنوعیت سفر برای سایر مقامات طالبان به دلیل اختلاف نظر بین اعضای شورای امنیت در مورد تمدید آن با توجه به سیاست های سرکوبگرانه طالبان در قبال زنان، منقضی شد. اخیراً دبیرکل سازمان ملل متحد، خانم رزا اوتونبایوف را به عنوان نماینده ویژه و مارکس پوتزل را به عنوان معاون نماینده ویژه، برای رهبری یوناما در افغانستان منصوب کرد.

این سند پالیسی (Policy Brief) در ادامه یکی از ابتکارات نهاد پژوهش و توسعه (DROPS)¹ به نام BISHNAW² تهیه شده است. در ماه جولای³ و اگست⁴ 2022، نهاد پژوهش و توسعه با راه اندازی نظرسنجی، دیدگاه 4641 زن از 17 ولایت افغانستان را در مورد شرایط امنیتی حاکم و همچنین اولویت های آنها در زمینه حقوق بشر، بحران اقتصادی و سیاسی، جمع آوری کرد⁵. سپس، این نهاد بحث های متمرکز گروهی را با حضور 133 زن که عضویت حلقه های صلح زنان یا (Women Peace Circles) را در 10 ولایت افغانستان دارند تسهیل نمود تا یافته های این نظرسنجی را مورد بحث قرار داده و درک عمیق تری در مورد دیدگاه های آنها به دست آورد⁶.

حقوق بشری زنان

"در گذشته یک زن آزادانه میتواند به شهر برود، اما اکنون باید لباس های خود را به شکلی که حکومت تعریف کرده است بپوشد، از دیگران فاصله بگیرد و اگر دیر به خانه می آید، حتماً باید یک مرد او را همراهی کند. من برادر و پدر ندارم. چگونه می توانم یک همراه داشته باشم؟... وقتی به خرید می رویم، سربازان ما را تعقیب می کنند و درباره لباس هایمان صحبت می کنند. باید با ما مثل یک انسان رفتار شود. نه به عنوان برده ای که هیچ حقی نداریم، ما حق زندگی داریم، اما آنها ما را نیمی از این جامعه نمی دانند." - یکی از اشتراک کنندگان بحث گروهی متمرکز، ولایت جوزجان، اگست 2022

بیش از یک سال پس از تسلط طالبان، تامین و ترویج حقوق زنان همچنان مهم ترین موضوع برای زنان افغان است.⁷ عقبگرد حقوق بشری زنان تقریباً در هر جنبه ای از زندگی عمومی و خصوصی قابل مشاهده است و منجر به احساس ترس فراگیر شده است. تنها نیمی از زنان در این نظرسنجی، اظهار داشتند که وقتی از خانه بیرون میشوند تا حدی احساس امنیت میکنند⁸ و به نظر می رسد مستقیماً تحت تأثیر محدودیت هایی است که طالبان در سطح محلی اعمال می کنند.⁹ زنان جوان، بصورت مشخص، تمایل بیشتری نشان دادند تا از خانه بیرون نروند. پالیسی ها و اعلامیه های عمومی طالبان در مورد نقش زنان در زندگی عمومی و خصوصی تأثیر مستقیم بر زندگی آنها در خانه نیز داشته است، چنانچه سازمان ملل متحد از افزایش خشونت خانوادگی گزارش داده است. اشتراک کنندگان تأکید کردند که افزایش خشونت خانوادگی یعنی "نه در خانه امنیت وجود دارد و نه در بیرون."¹⁰ چندین شرکت کننده در بحث های گروهی تأکید کردند که وخامت وضعیت زنان منجر به افزایش قضایای خودکشی شده است. آنها شنیده اند که طالبان به زنانی که موارد خشونت خانگی را گزارش می دهند، نگاه مثبتی ندارند.¹¹ محدودیت ها بر گشت و گذار و عدم دسترسی به منابع اولیه، زنان را در موقعیت های غیرقابل تحملی قرار داده است، طوری که آنها احساس می کنند بدون اجازه مردان "نمی توانند حرف بزنند یا نفس بکشند."¹²

تطبیق این حکم که زنان باید هنگام رفتن به بیرون از خانه با یک محرم یا مرد همراه باشند، بارها توسط شرکت کنندگان در بحث گروهی به عنوان اقدامی مطرح شد که نه تنها کرامت انسانی زنان را زیر سوال میبرد بلکه مانع اساسی دسترسی آنها به مراقبت های صحتی مورد نیاز، اشتغال و پیشبرد زندگی روزمره شان است.¹³ تأثیرات این محدودیت با پیامد جنگ بر مردم بیشتر می شود، به ویژه به این دلیل که دهها هزار مرد طی دو دهه گذشته کشته یا مجروح شده اند. شرکت کنندگان مکرراً تأکید کردند که بسیاری از زنان نمی توانند مطابق به این محدودیت عمل کنند زیرا آنها یک عضو مرد در خانواده ندارند.¹⁴ یکی از پاسخ دهندگان خاطرنشان کرد که وقتی به طالبان گفت که برادری ندارد و پدرش یکی از 80 درصد بزرگسالان افغان با ناتوانی جسمی یا ذهنی است، پاسخ این بود که "مشکل ما نیست، مشکل شماسست."¹⁵

حتی با رعایت پالیسی های طالبان، زنان از نابسامانی که فرا راه شان قرار دارد و ناهماهنگی میان طالبان محلی که مجری چنین پالیسی ها هستند، صحبت کردند و مثال هایی از مقابل شدن با آزار و اذیت با وجود پیروی از قوانین ارائه کردند:

"با برادرم به یکی از ولسوالی‌ها می‌رفتم، چند بار ما را از موتر پیاده کردند و [باور نمی‌کردند] که او برادر من است. گفتند حقیقت را بگویم و گرنه برای ما خوب نیست. دو ساعت از ما [بازجویی شد]." - یکی از اشتراک‌کنندگان بحث گروهی، ولایت دایکندی، اگست 2022

به همین ترتیب، یکی دیگر از پاسخ‌دهندگان گفت: "وقتی سر کار می‌رویم، محرم‌های خود را با خود می‌بریم، [اما] حتی آن زمان هم، طالبان به ما اعتماد ندارند و [مردم را برای بررسی] می‌فرستند که ما در آنجا چه می‌کنیم"¹⁶.

این مثال‌ها نشان می‌دهد که این تنها محدود ساختن زنان از رفتن به بیرون بدون محرم نیست که آسیب می‌رساند، بلکه استفاده از خشونت و تهدید به آن که طالبان هنگام اجرای این قوانین به کار می‌گیرند، نیز به زنان فشار شدید روحی و روانی وارد می‌کند. اشتراک‌کنندگان خاطرنشان کردند که اگر زنان از قوانین طالبان پیروی نکنند، مرد خانواده می‌جوازات می‌شود، که این خود منجر به تنش و درگیری در داخل خانواده‌ها شده است.¹⁷ نظارت مداوم و آزار و اذیت زنان، حتی زمانی که مطابق به پالیسی‌های خود طالبان عمل می‌کنند، همراه با ناپدید شدن، کشتار و سایر خشونت‌ها که زنان را هدف قرار می‌دهد، فضای ترس را میان زنان ایجاد کرده است.¹⁸

جنونی که طالبان هنگام کنترل گشت و گذار آزادانه زنان اعمال می‌کنند، نمونه‌ای دیگر از شیفتگی طالبان به کنترل زنان است که نسبت به هر موضوع دیگری برجسته شد، و یکی از شرکت‌کنندگان چنین اشاره کرد:

"آنها به جای پرداختن به مسائل کلان امنیتی، بیشتر به فکر محدود کردن زنان هستند. تنها چیزی که به آن‌ها آرامش می‌دهد این است که جلوی زنان را بگیرند تا بدون همراه به جایی نروند." - اشتراک‌کننده بحث گروهی، ولایت بلخ، اگست 2022

یکی دیگر از شرکت‌کنندگان اظهار داشت که آنها صرفاً به دلیل جنسیتشان سرکوب می‌شوند و این موضوع را چنین خلاصه کرد:

"توجه طالبان فقط بر زنان متمرکز است، زنان چه می‌کنند، چه می‌پوشند، تنها زنان دشمن آنها هستند [...] گناه ما این است که زن هستیم." - یکی از اشتراک‌کنندگان بحث گروهی، ولایت جوزجان، اگست 2022

امنیت انسانی

"امنیت یعنی رفاه و آسایش و نبود جنگ. [...] فقط به این دلیل که صدای وحشتناک تیراندازی یا انفجار نمی‌شنویم [به این معنی نیست که] امنیت داریم. وقتی بیکاری و فقر حاکم و درب مکاتب به روی دختران بسته باشد، به این می‌گویند ناامنی. وقتی می‌خواهم از خانه بیرون بروم، [...] نمی‌توانم این کار را انجام دهم. [...] ما نمی‌توانیم بگوییم در امان هستیم [وقتی] سرنوشت دولت ما یک شبه تغییر کرد و آینده ما را نیز تغییر داد." - یکی از شرکت‌کنندگان بحث گروهی متمرکز، ولایت بغلان، اگست 2022

اگرچه جنگ فعال بین طالبان و نیروهای دفاعی امنیتی افغانستان با تسلط طالبان در آگوست 2021 به پایان رسید و منجر به کاهش کلی خشونت سیاسی شد، شرکت‌کنندگان در بحث گروهی متمرکز به کشتار هدفمند غیرنظامیان اشاره کردند که پس از اکتوبر 2021 افزایش یافته و همچنین عدم وجود امنیت انسانی به این معنی است که خشونت و ناامنی همچنان یکی از ویژگی‌های فراگیر زندگی زنان در افغانستان است.

در حالی که اکثریت اندکی از پاسخ‌دهندگان این نظرسنجی از "بهبود امنیت" بصورت کل صحبت کردند، اکثریت این زنان تصریح کردند که تنها زمانی که امنیت به یک دایره بسیار تنگ تقلیل داده شود، ممکن است امنیت فعلی بهتر بنظر بیاید.¹⁹ شرکت‌کنندگان در بحث‌های گروهی بارها تأکید کردند که برای آنها امنیت بسیار فراتر از نبود نشانه‌های آشکار جنگ، مانند بمب‌گذاری، است.²⁰ آنها تأکید کردند که از زمانی که طالبان قدرت را به دست گرفتند، پالیسی‌های سرکوبگرانه طالبان یکجا با بحران انسانی و اقتصادی، زنان را از دسترسی به اشتغال، تحصیل و دسترسی آزادانه به خدمات اساسی محروم ساخته، منجر به فقدان کامل امنیت اجتماعی، اقتصادی، روحی و روانی و عاطفی شده است.²¹

امنیت به هیچ وجه نیست. [...] [آنچه ما در افغانستان داریم] ترس و وحشت است و چه بخواهید و چه نخواهید مجبورید از حقوق خود چشم پوشی کنید. تحصیلات خود را رها کن و آزادی خود را برای [زنده ماندن] رها کن." - یک شرکت‌کننده بحث گروهی متمرکز، ولایت هرات، اگست 2022

زنان در تمام بحث‌های گروهی متمرکز مطرح کردند که بیکاری، بسته ماندن مکاتب و ممنوع شدن از گشت و گذار آزادانه به طور مستقیم به فقدان امنیت می‌افزاید.²² اینکه زنان نمایانند قادر به تامین نیازهای اساسی مانند غذا هستند یا در صورت مواجهه با تهدید کمک دریافت می‌کنند یا خیر، از عوامل اصلی است که آنها کمبود امنیت را احساس می‌کنند.²³ یکی از شرکت‌کنندگان خاطرنشان کرد:

"وقتی بیکاری و فقر حاکم و دروازه‌های مکاتب به روی دختران بسته است، به این می‌گویند کمبود امنیت." - یک شرکت‌کننده بحث گروهی، ولایت بغلان، اگست 2022

پاسخ دهندگان تأکید کردند که فقدان امنیت انسانی نه تنها احساس مصونیت را در آنها تضعیف می کند، بلکه یکی از دلایل اصلی جرایم فعلی است، به ویژه تأکید می کنند که بسیاری از جرایم فعلی مستقیماً با بحران اقتصادی مرتبط است. برای مثال، زنان از مناطقی که دزدی و سرقت مسلحانه در آنها افزایش یافته است، عدم دسترسی به منابع اولیه را به عنوان محرک اصلی این جرایم شناسایی کردند، یک شرکت کننده چنین توضیح داد:

"سرفت مسلحانه به دلیل فقر و گرسنگی افزایش یافته است و مردم را مجبور به انجام هر کاری برای تهیه غذا می کند." - یکی از اشتراک کنندگان بحث گروهی، ولایت دایکنندی، اگست 2022

در حالی که پاسخ دهندگان مرتباً تأکید می کردند که این نوع خشونت تنها یک عامل نگرانی آنها است، آنها به این باور اند که اگر وضعیت اقتصادی بهبود یابد، دزدی و سرقت مسلحانه کاهش می یابد. در عوض، این زنان اعمال خشونت طالبان علیه غیرنظامیان، به ویژه آنهایی که متهم به عدم رعایت دستورات طالبان هستند، را تهدیدی بسیار بزرگتر برای امنیت و مصونیت شان برجسته ساختند²⁴. شرکت کنندگان از هر ولایت قصه هایی از قتل، ناپدید شدن، حمله، و آزار و اذیت زنان توسط سربازان طالبان داشتند و حکایت کردند که چگونه زنان را هنگام اجرای فعالیت های بسیار ابتدایی چون رفتن به بازار یا قدم زدن در پارک، آسیب می رسانند.²⁵ برخی از شرکت کنندگان در بحث متمرکز گروهی خط مستقیمی بین فقدان امنیت و **سرکوب فضای مدنی و آزادی بیان و اظهار نظر** ترسیم کردند.²⁶ یکی از شرکت کنندگان در بحث خاطرنشان کرد که هر کسی که مخالف طالبان تصور شود در خطر است:

"اعضای جامعه مدنی و افرادی که [صدای مخالف بلند میکنند] [...] طالبان [در خطر] کشتارهای هدفمند قرار می گیرند [...] تا [آنها] را وادار به سکوت کنند." - اشتراک کننده بحث گروهی، ولایت بلخ، اگست 2022

زن دیگری از بامیان گفت:

"چگونه می توانیم بگوییم که امنیت بهبود یافته است؟ زمانی بود که دختران صدای مردم را بلند می کردند تا به گوش دولت برسد، اما امروز صدای خود را بلند نمی توانند، امروز در خانه می مانند، پس نمی توانیم بگوییم. امنیت وجود دارد." - یک شرکت کننده بحث گروهی، ولایت بامیان، اگست 2022

زنان از چندین ولایت در مورد تهدیدی که افراد مرتبط با حکومت قبل و خانواده های آنها با آن روبرو هستند اشاره کردند، چیزی که مرتب توسط **سازمان ملل و جامعه مدنی مستند** شده است.

در جریان بحث های گروهی متمرکز، مشخص شد که بعلاوه موارد بالا، انواع دیگر خشونت ها با عوامل مشخص در سطح محلی در حال افزایش استند. یکی از این عوامل حضور جمعیت زیادی از **گروه های قومی و مذهبی** خاص است، چنانچه یکی از شرکت کنندگان تأکید کرد:

"کشتارهای هدفمند، انفجارهای هدفمند علیه جامعه شیعه و مردم هزاره نشان می دهد که امنیت برای همه شهروندان یکسان نیست." - اشتراک کننده بحث گروهی، ولایت بلخ، اگست 2022

اگرچه داعش (ISIL) مسوولیت این خشونت ها را گرفته، اما شرکت کنندگان تأکید کردند که طالبان در جلوگیری از وقوع این حوادث ناکام بوده اند، آنچه که **سازمان ملل** نیز بیان کرده است.

پیشنهاد ها:

- شورای امنیت باید حمایت صریح خود را در تحفظ و ترویج تمام حقوق بشری زنان مطابق با قوانین بین المللی حقوق بشری اعلام کند، اتخاذ پالیسی هایی که باعث نقض این حقوق میشود، را به صورت فوری و علنی محکوم نماید، از کار زنان مدافع حقوق بشر، صلح سازان، روزنامه نگاران و نمایندگان جامعه مدنی حمایت قاطع نموده و ابراز همبستگی نماید و عاملان نقض این حقوق را پاسخگو بسازد.
- شورای امنیت باید از طالبان بخواهد که تمام محدودیت ها بالای حقوق زنان به ویژه محدودیت های مربوط به آزادی گشت و گذار زنان، دسترسی به اشتغال و دسترسی به آموزش را فوراً و بدون قید و شرط لغو و به تمام حقوق زنان مطابق با تعهدات بین المللی احترام کنند.
- شورای امنیت باید حمایت سیاسی و منابع مورد نیاز را در دسترس یوناما قرار دهد تا بتواند مأموریت خود را در زمینه ترویج، حمایت و دادخواهی از حقوق بشر، حقوق زنان، و برابری جنسیتی، بصورت کامل اجرا نماید.
- رهبران ارشد سازمان ملل متحد، به شمول رهبری یوناما، باید اصول اساسی حقوق بشر و تعهد به برابری جنسیتی را مبنای تمام اقدامات خود قرار بدهند. علاوه بر این، تأکید نمایند که گزارش های ریعوار و معلومات ارائه شده به شورای امنیت، بر مبنای موارد نقض حقوق بشر، حقوق زنان، دختران و گروه های به حاشیه رانده شده، انواع رایج خشونت مبتنی بر جنسیت، مشارکت کامل، برابر و معنادار زنان در تمام فرآیندهای صلح و سیاسی، بصورت واضح و دقیق تجزیه و تحلیل شده باشند. جلسات مشورتی دوامدار با نهاد های جامعه مدنی به رهبری زنان افغانستان نیز ضروری است.

- جامعه بین المللی باید میزان پیشرفت در افغانستان را با معیارهای جامع سنجش نموده و حذف پالیسی های تبعیض آمیز که زنان و دختران را هدف قرار می دهند، مشارکت زنان در حکومتداری و صلح و فرآیندهای سیاسی؛ و اجرای اقدامات برای کاهش فقر و گرسنگی، به ویژه برای زنان سرپرست خانواده، و همچنین خشونت مبتنی بر جنسیت را، در نظر داشته باشند.

¹ نهاد پژوهش و توسعه (DROPS) یک اندیشکده بین رشته ای و مستقل است که در کابل موقعیت داشته و تحقیقات مبتنی بر شواهد، آموزش پالیسی و دادخواهی را انجام می دهد.

² BISHNAW که ترجمه آن به زبان دری "بشنو" است، یک ابتکار دیجیتالی است که توسط (DROPS) ایجاد شده و به طور سیستماتیک دیدگاه های زنان افغان را در سطح ولایات در مورد مسائل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و امنیتی به صورت ماهانه به ثبت میکند تا در بحث های بین المللی Track I ارائه شوند. هدف این است که نظریات زنان در تمام تصمیمات سیاسی مربوط به افغانستان منعکس شود

³ DROPS از طریق ابتکار BISHNAW، نظریات 2082 زن را در ماه جولای 2022 سروی نمود.

⁴ DROPS از طریق ابتکار BISHNAW، نظریات 2559 زن را در ماه اگست 2022 سروی نمود.

⁵ DROPS از طریق ابتکار BISHNAW، یک سروی را با اشتراک زنان از ولایات بلخ، بامیان، بادغیس، بغلان، دایکندی، فراه، فاریاب، هلمند، هرات، جوزجان، کابل، قندهار، کنر، ننگرهار، پنجشیر، پکتیا و تخار انجام داد.

⁶ DROPS از طریق ابتکار BISHNAW، بحث های متمرکز گروهی را با اشتراک زنانی که عضو حلقه های صلح زنان هستند در ولایات و ولایات بلخ، بامیان، بغلان، دایکندی، فراه، فاریاب، جوزجان، کابل، قندهار، کنر، ننگرهار، پنجشیر، پکتیا و تخار تسهیل کرد.

⁷ BISHNAW جولای 2022

⁸ همان منبع

⁹ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در دایکندی، اگست 2022.

¹⁰ همان منبع

¹¹ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در بامیان، اگست 2022.

¹² BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در هرات، اگست 2022.

¹³ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در بغلان، بلخ، بامیان، دایکندی، فراه، فاریاب، هرات، جوزجان، کندر، و پکتیا، اگست 2022.

¹⁴ همان منبع

¹⁵ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در بغلان، اوت 2022.

¹⁶ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در بامیان، اگست 2022.

¹⁷ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در دایکندی، اگست 2022.

¹⁸ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان قطره در بغلان، بلخ، بامیان، دایکندی، فراه، فاریاب، هرات، جوزجان، کندر، و پکتیا، اگست 2022

¹⁹ همان منبع

²⁰ همان منبع

²¹ همان منبع

²² همان منبع

²³ همان منبع

²⁴ همان منبع

²⁵ همان منبع

²⁶ BISHNAW، بحث گروهی متمرکز با حلقه صلح زنان DROPS در بغلان، بلخ، دایکندی، هرات، اگست 2022.